

- 2.Orłowska M., (2010) Sytuacja dzieci w rodzinach objętych pomocą społeczną w wybranych dzielnicach Warszawy Praga Południe, Praga Północ, Targówek. Fundacja Wspólna Droga - United Way Polska, Warszawa
- 3.Radziewicz – Winnicki A., (2008) Pedagogika społeczna w obliczu realiów codzienności, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa
- 4.Rocznik statystyki międzynarodowej 2012 (2012), GUS, Warszawa
- 5.Tarkowska E., (2005) Kategoria wykluczeni społecznego a polskie realia, W: M. Orłowska (red) Skazani na wykluczenie, Wyd. APS, Warszawa
- 6.Ubóstwo dzieci (2012) , Raport UNICEF Innocenti Research Centre, Florencia

УДК 378.016: 78.071.2

Федоришин В.І.

АКМЕОЛОГІЧНИЙ НАПРЯМ ПОБУДОВИ ОСОБИСТІСНИХ СТРАТЕГІЙ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТІВ МИСТЕЦТВ

Статья раскрывает особенности акмеологического направления построения личностных стратегий музыкально-педагогической деятельности будущих учителей музыки. Выделены проективный период профессиональной подготовки студентов институтов искусств к продуктивной деятельности со школьниками с проекцией на дальнейшее акмеологическое развитие.

Ключевые слова: акмеологическое развитие, будущий учитель музыки, построение личностный стратегий, проективный период, профессиональная подготовка.

The article reveals features acmeological direction of building personal music and pedagogical strategies of future music teachers. Pointed out in projective period of professional training institutes Arts students for productive activities with students from the projection on the further development acmeological.

Keywords: acmeological development, future music teacher, building personal strategies projective period of training.

У Болонській декларації проголошено про створення європейського простору вищої освіти (на рівні університетів, академій тощо), що передбачає введення низки системних принципів з формування нових навчальних дисциплін та специфічної схеми зв'язку освітньої діяльності з подальшою суспільною практикою. Основними засадами сучасної європейської освіти є: будівництво європейського громадянства; зміцнення європейської конкурентності й забезпечення виробництва; підтримка суспільних зв'язків; повне використання інформаційних можливостей у навчальному процесі вищих навчальних закладів. Сучасна освіта передбачає, передусім, глибоке осмислення специфіки багатокультурного виховання молоді, аксіологічне орієнтування у проблемах буття та акмеологічний розвиток особистості.

В умовах сьогодення важливо, щоб учитель, як суб'єкт педагогічної дії, був впевненим у вирішенні завдань професійного навчання, у правильності прийняття власних рішень. Вибір оптимальних засобів впливу на формування особистості, відстоювання точки зору щодо утвердження власної «Я» позиції спрямовує майбутнього вчителя на досягнення найвищого ступеня розвитку, а саме *акмеологічного* самовдосконалення.

Метою статті є розкриття акмеологічного напрямку побудови особистісних стратегій музично-педагогічної діяльності студентів інститутів мистецтв. Адже специфіка педагогічного і художньо-образного моделювання музично-просвітницької роботи студентів полягає у розробці власних акмеологічно-проектувальних стратегій діяльності.

У сучасному трактуванні акмеологія визначається як наука, що виникла на стику природничих, суспільних і гуманітарних дисциплін, яка вивчає не лише закономірності й феномен розвитку людини на ступені її зрілості, а й особливо під час досягнення нею найвищого рівня у цьому розвитку. Тому важливим є завдання спрямувати студентську

молодь на поступове, але постійне досягнення акмевершин. Адже, акмеологія цілеспрямовано і послідовно вивчає феноменологію, закономірності та механізми становлення людини на етапах ранньої, середньої й пізньої дорослості як індивіда, тобто складного живого організму, як особистості, що засвоїла власне ставлення до різноманітних аспектів діяльності та як суб'єкта діяльності, тобто професіонала. З цього приводу Н.Кузьміна зазначала, що акмеологія - це «наука про якість творчої діяльності викладачів, які навчають основ професіоналізму в сфері мистецтва, майстерності й творчості засобами освіти у будь-якому виді творчої діяльності; наука про вдосконалення, корекцію й реорганізацію творчої діяльності досвідчених фахівців» [2, 30].

У рамках акмеологічних досліджень мистецтво є базовим у особистісному розвитку до рівня професіонала. У взаємозв'язку з філософією, психологією, педагогікою, культурологією даний аспект розробляється такими акмеологами як: К.Абульханова-Славська, В.Вакуленко, Н.Гузій, А.Деркач, Н.Кузьміна та особливо у сфері мистецької освіти: І.Виноградовою, К.Завалко, А.Козир, Г.Падалкою, В.Шульгіною, О.Щолоковою та ін.

Проективно-корекційний напрям підготовки майбутніх учителів музики сприяє визначенню: послідовного і цілеспрямованого залучення майбутнього вчителя музики до найбільш ефективних методів, прийомів та технологій фахового вдосконалення з метою оптимального використання ним власного творчого потенціалу, суб'єктних особливостей; творчого саморозвитку студента як суб'єкта майбутньої музично-педагогічної діяльності; проектування управлінських впливів, спрямованих на індивідуальність самого студента з метою приведення його особистості у стан, необхідний для успішної презентації у сфері майбутньої професійної діяльності.

Розробка проектуально-корекційного компоненту також дозволяє розкрити особливості проективно-акмеологічного напрямку підготовки майбутніх учителів музики до керівництва інструментально-ансамблевою роботою школярів як різновиду колективного музикування. Адже проективно-акмеологічний напрям діяльності студента проявляється у побудові особистісних стратегій музично-педагогічної роботи майбутнього фахівця [3, 123]. Специфіка педагогічного і художньо-образного моделювання музично-просвітницької діяльності студентів полягає у проектуванні та організації власної діяльності під впливом суспільних вимог та внутрішніх інтересів і установок особистості (Б.Ананьєв, Н.Грищенко, А.Деркач, Н.Кузьміна, О.Реан та ін.). У зв'язку з цим, особливого значення набуває підготовка майбутніх фахівців до ансамблево-інструментальної роботи, адже з позицій системного підходу, спрямованість колективної творчої діяльності тісно пов'язана з відображенням багатьох важливих процесів, що відбуваються в сучасному соціально-культурному просторі.

Соціокультурна спрямованість діяльності навчального інструментального колективу як одного з видів творчого музикування ґрунтується на засадах збереження, творення й маніфестації духовних цінностей, що акумулюються у музичному мистецтві з одночасним збагаченням аксіологічної сфери самосвідомості кожного його учасника. Типові форми організації діяльності в студентському навчальному інструментальному колективі доповнюються іншими видами роботи, які найбільш пристосовані саме для активізації творчості, залучення студентів до практичної реалізації набутих знань і умінь в різних видах художньо-творчої діяльності для оприлюднення предметних результатів своїх творчих зусиль та самореалізації у подальшій практичній діяльності з школярами. Особливої популярності набувають культурно-мистецькі заходи, в яких беруть участь навчальні колективи, а саме: святкові заходи, тематичні вечори, тижні культури, студентські фестивалі мистецтв, огляди студентської художньої творчості, конкурси музичного мистецтва за участю навчальних колективів та інші заходи, що здійснюються у навчально-виховному процесі інститутів мистецтв.

Структура організаційних форм художньо-творчої діяльності студентського навчального інструментального колективу залежить від його складу, загально-музичної та інструментальної підготовленості його учасників. З цієї позиції здійснюється добір тих організаційних форм, що сприяють забезпеченню позитивної результативності колективної

художньо-творчої діяльності творчого навчального колективу. До найбільш поширених форм роботи інструментального колективу належать:

- *індивідуальна* (контролювання та корегування творчих дій того чи іншого виконавця з метою досягнення злагодженого виконання в інструментальному ансамблі, підготовка квартетів, дуетів та окремо взятих солістів для виконання фрагментів виконуваних творів, набуття практичних виконавських умінь і навичок у студентів; налагодження творчого контакту з керівником інструментального колективу для досягнення узгодженості в реалізації творчих намірів);

- *групова* (опрацювання часткового унісонного та унісоно-вертикально-октавного ансамблю з урахуванням закономірностей обертонових фізичних властивостей звука (підпорядкування верхніх обертонів нижнім як необхідна закономірність вироблення злагодженого ансамблевого звучання), долання тих чи інших виконавських труднощів з метою заощадження часу на загальних репетиціях);

- *загально-колективна* робота як цілісність творчих керуючих та регулюючих дій, поліфункціональний комплекс організуючої (плануючої), репетиційної (педагогічної), керуючої (реалізуючої), виконавської, інтерпретаційної (аналітичної) спрямованості. Першорядне завдання – підготовка колективу до роботи над різноманітним репертуаром, в основі якої – система розвитку співацьких умінь і навичок, що реалізуються під час опрацювання основних елементів звучності інструментального колективу, розкриття музичного образу твору засобами художньої виразності. З цієї позиції проективно-корекційний напрям підготовки студентів інститутів мистецтв до колективного музикування визначає їх цілеспрямоване залучення майбутнього вчителя музики до найбільш ефективних форм колективного музикування.

Проективно-корекційний аспект підготовки майбутнього вчителя музики до виконання продуктивної музично-педагогічної діяльності полягає в регулюванні емоційно-вольової сфери між ідеально-професійним та реальним, шляхом складання конкретних алгоритмів професійних дій та самоорганізації (як мобілізації особистісної мотивації, когнітивних ресурсів, поведінкової активності). Важливо те, що саме проектування і корекція педагогічно-фахових дій сприяє усвідомленню майбутнім педагогом-музикантом змісту особистісних перспективних та оперативних планів роботи над собою як майбутнім професіоналом. Таким чином виробляється програма неперервної музично-педагогічної та виконавської самоосвіти, самовиховання та саморозвитку (професійна адаптація, потреба у творчій самореалізації, розробці нових творчих музично-педагогічних проектів).

Завдяки проективно-акмеологічній діяльності студента-музиканта відбувається процес його самоорганізації, спрямований на практичну реалізацію алгоритмів його імпровізаційно-творчих та педагогічно-виконавських дій. Самоорганізація практичної діяльності у даному випадку відбувається через самоактуалізацію, самоконцентрацію, самопрезентацію, самонавіювання, самонаказ, самохвалення.

Отже, проектування майбутніх професійних дій та їх корекція відбувається як безперервна зміна внутрішньо-особистісних станів та професійно-важливих якостей майбутнього вчителя музики; він самостійно встановлює поетапну програму та очікуваний результат творчих педагогічно-виконавських дій. Проектування власних музично-педагогічних дій сприяє позитивним змінам у професійній „Я-концепції” студентів: активізації рефлексивних процесів, підвищенню рівня цілепокладання, креативності, самоорганізації, аксіологічному осмисленню перспективних планів фахового вдосконалення [1, 211]. Проективно-корекційний аспект підготовки студентів інститутів мистецтв передбачає свідому, цілеспрямовану реалізацію професії вчителя музики; має на меті не лише афективно-когнітивну підготовленість до реалізації фахових завдань, але й вимагає самокорекції власної позиції студента та самопроектування майбутньої професійної діяльності.

Функціонування проективно-корекційного компонента забезпечить стабільність та результативність педагогічно-виконавського процесу підготовки майбутніх учителів музики завдяки: усвідомленому використанню студентами більш раціональних технологічних прийомів у процесі вивчення музичних творів та доведення їх до стану концертного

виконання; готовності студентів до продуктивної організації власної фахової діяльності; творчому моделюванню майбутніх професійних ситуацій.

Під час проектування даного напрямку фахової роботи нами також враховувався той факт, що специфіка музично-педагогічної діяльності передбачає педагогічне і художньо-образне моделювання майбутньої музично-просвітницької діяльності студентів; передбачає інтеграцію фахово-інструментальних та психолого-педагогічних знань, їх особистісне прийняття і осмислення, а також формування проєктивних вмінь студента щодо результату його музично-педагогічної діяльності. Отже, проектування фахової діяльності, постановка нагальних завдань і нормативів музично-творчої діяльності у відповідності з об'єктивними педагогічними умовами, вибір методів досягнення поставленої мети, як сутність проєктивно-акмеологічного напрямку в структурі професійної діяльності музиканта-педагога, передбачає здатність особистості фахівця до моделювання, планування та прогнозування результатів професійно-педагогічної діяльності, корекції її результатів, здатності до самостійного цілеутворення та моделювання шляхів досягнення визначеної мети.

Проєктивно-корекційний компонент проявляється у побудові особистісних траєкторій музично-педагогічної діяльності майбутнього фахівця та художньо-образного моделювання музично-просвітницької діяльності студентів, тобто проектування, організації власної діяльності під впливом суспільних вимог та внутрішніх інтересів особистості (Б.Ананьєв, В.Гладкова, Н.Кузьміна, О.Реан, О.Щолокова та ін.). Щодо структури професійної діяльності майбутнього вчителя музики у сучасних музично-педагогічних дослідженнях (Е.Абдуллін, Л.Арчажникова, А.Козир, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка, О.Рудницька, О.Щолокова) склались визначення, які ґрунтуються на специфіці музичного мистецтва та меті музично-освітнього процесу. Таким чином, даний компонент у структурі діяльності майбутнього музиканта-педагога передбачає проектування художньо-творчого та художньо-педагогічного процесу, постановку фахових завдань та їх корекцію.

Важливо те, що саме проектування і корекція педагогічно-фахових дій сприяє усвідомленню майбутнім педагогом-музикантом змісту особистісних перспективних та оперативних планів роботи над собою, як майбутнім професіоналом і таким чином виробляється програма неперервної музично-педагогічної та виконавсько-фахової самоосвіти, самовиховання та саморозвитку (професійна адаптація, потреба у творчій самореалізації, розробці нових творчих музично-педагогічних проєктів).

Завдяки проєктивно-корекційній діяльності майбутнього вчителя музики відбувається процес його самоорганізації, спрямований на продуктивну практичну діяльність в умовах роботи з шкільними музично-творчими колективами. Адже проєктивність забезпечується не номінативним вивченням дисциплін за переважно відтворюючою методикою з окремими творчими та пошуковими вкрапленнями, а знайомством уже на початкових етапах із проблемами, що виникають в науці й практиці, реальними, не розв'язаними на даному етапі завданнями. Тому процес музично-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики спрямований на реалізацію алгоритмів його імпровізаційно-творчих та педагогічно-виконавських дій. Самоорганізація практичної діяльності майбутнього вчителя музики у даному випадку відбувається через самоактуалізацію, самоконцентрацію, саморегуляцію, самоконтроль, самопрезентацію, самонавіювання, самонаказ, самосхвалення.

Отже, проектування професійної діяльності, постановка та корекція завдань і нормативів музично-творчої діяльності у відповідності з об'єктивними педагогічними умовами, вибір методів досягнення поставленої мети, як сутність проєктивно-корекційного компоненту в структурі фахової роботи музиканта-педагога, передбачає здатність особистості фахівця до моделювання, планування та прогнозування результатів професійно-педагогічної діяльності, корекції її результатів, здатності до самостійного цілеутворення та моделювання шляхів досягнення визначеної мети. Проєктивно-корекційний компонент передбачає планування власної стратегії дій поведінки студента на кожному етапі музично-педагогічної діяльності, регулювання емоційно-вольової сфери, шляхом самоорганізації особистісної мотивації, когнітивних ресурсів, поведінкової активності, творчого потенціалу.

У висновках доцільно зазначити, що проєктивно-корекційна діяльність музиканта-педагога передбачає, передусім, усвідомлення майбутнім педагогом себе як творчої

індивідуальності з орієнтацією на досягнення акме-вершин. Такий тип діяльності вимагає від майбутнього вчителя музики активного розвитку професійно-особистісних якостей, котрі потребують вдосконалення й коригування. Поставлені педагогічні завдання вирішуються успішно за умов здатності майбутнього фахівця до проектування шляхів щодо досягнення педагогічної мети; здатності оперувати необхідними засобами корекції, для ефективного розв'язання й успішного вирішення музично-педагогічних проектів.

Література

1. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионализма /Анатолий Алексеевич Деркач. – М.: Изд-во Московского психолого-социального ин-та; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. – 752 , [2] с.
2. Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования /Нина Васильевна Кузьмина. – М.: ИЦПКПС, 2001. – 144 с.
3. Маркова А.К. Психология труда учителя /Аэлита Капитоновна Маркова. – М.: Просвещение, 1993. – 312 с.

УДК 78.03 (477)

Бєлікова В. В.

ГОЛОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В статье рассмотрены этапы развития музыкальной культуры Украины в соответствии с данными исторической науки. Раскрыты характерные особенности и художественные достижения каждого этапа. В контексте искусствоведческих работ такие исследования еще не получили окончательного вывода, что и послужило причиной выбора данной темы работы.

Ключевые слова: музыкальное искусство, народное творчество.

The article describes the stages of development of musical culture of Ukraine in accordance with the data of historical science. Disclosed features and artistic achievements of each phase. In the context of art works, such studies have not yet received a final conclusion, that was the reason for choosing the topic of work.

Keywords: musical art, folk art

Усвідомлення гуманістичного змісту української музичної культури, визначення її ролі в національному саморозвитку українського народу зумовили розгляд останньої у співвідношенні з хронологічним встановленням періодизації розвитку та функціонування загальної культури в Україні.

Так сталося, що вивчення та встановлення періодизації української культури довгий час було предметом дослідження історичної науки. У контексті музикознавчих наукових досліджень такі розвідки ще й досі не отримали свого остаточного й усталеного висновку, що й зумовило наш вибір теми пропонованої роботи. Гадаємо, останнє має свою рацію. Воно пов'язане з історичним існуванням української державності, яка тільки протягом попереднього ХХ століття мала неоднозначні соціальні, економічні та політичні зрушення. Вказані змінні зрушення впливали на формування й розвиток української культури (музичної культури тощо) як цілісної складної системи та необхідної для прогресивного розвитку людської спільноти України і всього світового співтовариства.

Враховуючи сказане, мета пропонованої роботи передбачає розкрити головні етапи формування української музичної культури в контексті функціонування цілісної системи української культури як такої.

Зазначимо, що висвітлення зазначеної цілі роботи навіть у стані обрисів необхідно зробити з урахуванням таких моментів: